

Sygn. akt I ACa 1049/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 stycznia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Bogdan Świerczakowski

Sędziowie: SA Edyta Jefimko

SO del. Ewa Dietkow (spr.)

Protokolant: sekr. sąd. Katarzyna Dzieciolowska

po rozpoznaniu w dniu 12 stycznia 2015 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa J. S.

przeciwko E. P. (1)

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 4 lutego 2014 r.

sygn. akt XXIVC 669/11

1. oddała apelację;

2. zasądza od E. P. (1) na rzecz J. S. kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów w postępowaniu apelacyjnym.

I ACa 1049/14

UZASADNIENIE

W pozwie wniesionym w dniu 8 kwietnia 2011 roku powódka J. S. wniosła o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niej umowy przeniesienia w trybie art. 453 k.c. prawa własności udziału w wysokości (...) części nieruchomości położonej przy ul. (...) w Ł., dla której Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi prowadzi księgę wieczystą (...), zawartej dnia 8 grudnia 2008 roku pomiędzy E. i B. małżonkami P., a pozwaną E. P. (1) do wysokości roszczenia J. S. wobec E. i B. P. (1), które na dzień wniesienia pozwu wynosiło 294.753,48 zł. Powódka wносиła także o zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu.

Pozwana E. P. (1) wniosła o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powódki kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Wyrokiem z dnia 04 lutego 2014 roku Sąd Okręgowy w Warszawie uznał za bezskuteczną w stosunku do powódki umowę przeniesienia w trybie art. 453 k.c. prawa własności udziału wynoszącego (...) części w nieruchomości położonej przy ul. (...) w Ł., dla której Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi prowadzi księgę wieczystą (...),

zawartą dnia 8 grudnia 2008 roku w W. przed notariuszem J. G. repertorium (...) pomiędzy B. P. (1) i E. P. (2) a E. P. (1) – dla ochrony wierzytelności J. S. w stosunku do E. P. (2) stwierdzonej nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 5 stycznia 2009 roku, sygn. akt I Nc 133/08, wydanym przez Sąd Okręgowy w Łodzi, zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 10.217 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, a także nakazał pobranie od pozwanej na rzecz Skarbu państwa kwotę 11.738 zł tytułem brakującej opłaty od uiszczenia, której powódka była zwolniona.

Sąd Okręgowy ustalił, że powódka w latach 2005-2008 świadczyła usługi architektoniczne na rzecz E. P. (2). Dowiedziała się wtedy, że E. P. (2) jest zaangażowana w działalność przynoszącą atrakcyjne zyski, polegającą między innymi na inwestowaniu Ś. pieniężnych na giełdzie towarowej i na giełdzie papierów wartościowych. Powódka wykonywała projekt mieszkania dla F. P., przy którym poznała jego matkę E. P. (1). Powódka z F. P. zdecydowali w drugiej połowie 2006 roku, że zaangażują swoje pieniądze w przedsięwzięcie prowadzone przez E. P. (2). W dniu 19 września 2006 roku powódka i F. P. jako pożyczkodawcy zawarli z E. P. (2) – pożyczającą – umowę pożyczki, na mocy której powódka udzieliła E. P. (2) pożyczki w wysokości 30.000 zł, a F. P. udzielił pożyczki w wysokości 70.000 zł, obie oprocentowane 10% w skali miesiąca. Pożyczki zostały udzielone na okres do 15 stycznia 2007 roku. Dla zabezpieczenia pożyczek E. P. (2) wystawiła pożyczkodawcom weksle in blanco. Po zawarciu umowy pożyczkodawcy otrzymywali dochody z zainwestowanych pieniędzy w postaci odsetek, część odsetek pozostawiali do dalszego inwestowania, doliczając je do kapitału, część pobierali. W dniu 31 marca 2007 roku powódka i F. P. zawarli z E. P. (2) kolejną umowę, stosownie do której powódka udzieliła E. P. (2) pożyczki w wysokości 30.000 zł, a F. P. udzielił E. P. (2) pożyczki w wysokości 35.000 zł, obie pożyczki na okres do czerwca 2007 roku z oprocentowaniem 10% w skali miesiąca i ponownie E. P. (2) wystawiła weksle in blanco dla zabezpieczenia tych pożyczek. Zyski z inwestycji prowadzonej przez E. P. (2) skłoniły F. P. do namówienia matki E. P. (1) do zainwestowania pieniędzy tę inwestycję. Pozwana jest prawnikiem, wiedziała, że E. P. (2) będzie inwestować na giełdzie towarowej. Zaufała synowi, którego upoważniła do prowadzenia jej spraw związanych z inwestowaniem poprzez E. P. (2) i przekazała mu pieniądze. W dniu 1 stycznia 2008 roku pozwana zawarła z E. P. (2) umowę pożyczki, w myśl której pożyczycyła 500.000 zł z oprocentowaniem 10% w skali miesiąca do 31 marca 2008 roku. W dniu 15 sierpnia 2008 roku pozwana pożyczycyła E. P. (2) zgodnie z drugą umową 1.500.000 zł z oprocentowaniem jak wcześniej do 15 lipca 2009 roku. Do 8 grudnia 2008 roku pożyczki udzielone E. P. (2) przez pozwaną nie zostały spłacone w jakimkolwiek zakresie. W działalność prowadzoną przez E. P. (2) inwestowali także znajomi F. P.. Do czerwca 2008 roku powódka uzyskiwała dochody z powierzonych E. P. (2) pieniędzy, była przekonana, że dobrze zainwestowała swoje pieniądze. W pierwszej połowie 2008 roku powódka dowiedziała się, że E. P. (2) z mężem kupili nieruchomość w Ł. przy ul. (...), obecnie (...), zabudowaną domem jednorodzinny, przy urządzaniu którego miała pracować powódka i z tej przyczyny otrzymała dokumentację związaną z nieruchomością, w tym dane księgi wieczystej. W czerwcu 2008 roku wystąpiły pierwsze problemy z odzyskaniem środków zainwestowanych przez powódkę, E. P. (2) przedłużała kolejne terminy wypłat. W drugiej połowie 2008 roku nastąpiło załamanie działalności inwestycyjnej E. P. (2), o zainwestowane pieniądze w jej działalność w formie pożyczek upominało się kilkadziesiąt osób. Powódka poinformowała o tym F. P., który we wrześniu i październiku 2008 roku także bezskutecznie próbował odzyskać pieniądze przekazane E. P. (2), podejmował w tym czasie także wspólne z powódką działania mające na celu odzyskanie zainwestowanych środków. Razem postanowili wystąpić z pozwem przeciwko E. P. (2), miał ich reprezentować prawnik F. P.. Pozew został złożony w (...) sądzie, ale nie zapadł wyrok zasądzający. Do grudnia 2008 roku trwały rozmowy powódki z F. P. o możliwości odzyskania zainwestowanych pieniędzy, powódka poinformowała F. P. o nabyciu przez E. P. (2) i jej męża nieruchomości przy ul. (...), obecnie (...), w Ł., podała dane tej nieruchomości i księgi wieczystej. Pozwana zawiadomiona przez syna problemach ze zwrotem pieniędzy domagała się od niego zwrotu przekazanych E. P. (2) środków. F. P. poprosił współlnika biznesowego M. D. o pomoc. M. D. wielokrotnie sam bywał w Ł. u E. P. (2), bywał także z F. P., dokonali rozeznania w posiadanym przez dłużniczkę majątku, obaj wiedzieli o nabytej nieruchomości przy ul. (...), obecnie (...), wiedzieli, że aby odzyskać pieniądze należy się spieszyć. Przez kilka tygodni przekonywali dłużniczkę aby zbyła nieruchomość celem zaspokojenia części wierzytelności pozwanej. M. D. rozmawiał z pozwaną na temat odzyskania pieniędzy od E. P. (2), informował, że ma ona wielu wierzycieli. F. P. ustalił termin sporządzenia aktu notarialnego i poinformował pozwaną, że muszą przejść nieruchomość E. P. (2), gdyż jest to jedyny składnik jej majątku z którego można się częściowo zaspokoić. W dniu 8 grudnia 2008 roku do notariusza J. G. w W. przybyli E. P. (2) i jej mąż B. P. (1), pozwana z synem F. P. i M. D.. Pozwana po raz pierwszy spotkała się

z E. P. (2). Akt notarialny repertorium (...) sporządzony przez tego notariusza z udziałem E. P. (2) i jej męża oraz pozwanej obejmował: oświadczenie o uznaniu długu, umowę przeniesienia własności nieruchomości w trybie art. 453 k.c. (w zamian za całkowite i częściowe zwolnienie z długu), oświadczenie o ustanowieniu prawa pierwokupu oraz oświadczenie o poddaniu się egzekucji w trybie art. 777 § 1 pkt 4 k.p.c.. Pozwana oświadczyła, że zapoznała się ze stanem prawnym nieruchomości i jej położeniem. W § 2 ust. 1 lit. A umowy pozwana i E. P. (2) oświadczyły, że w dniu 1 stycznia 2008 roku zawarły umowę pożyczki, mocą której pozwana udzieliła oprocentowanej pożyczki w wysokości 500.000 zł, E. P. (2) otrzymała kwotę pożyczki, która miała być spłacona do 31 marca 2008 roku, a która do dnia aktu nie została spłacona. W § 2 ust. 1 lit. B pozwana i E. P. (2) oświadczyły, że w dniu 15 lipca 2008 roku zawarły umowę pożyczki, mocą której pozwana udzieliła oprocentowanej pożyczki w wysokości 1.500.000 zł, E. P. (2) otrzymała kwotę pożyczki, która miała być spłacona do 15 lipca 2009 roku, a która do dnia aktu nie została spłacona. B. P. (1) potwierdził i uznał zawarte przez jego żonę umowy. W § 2 ust. 3 E. i B. P. (2) oświadczyli, że uznają dług w wysokości 500.000 zł powiększony o należne odsetki umowne w kwocie 82.000 zł, co stanowiło na dzień 8 grudnia 2009 roku sumę 582.000 zł. W § 2 ust. 4 E. i B. P. (2) oraz pozwana dokonali zamiany § 3.2 umowy pożyczki z 15 lipca 2008 roku określając sposób spłaty kwoty pożyczki zastrzeżony na korzyść pożyczkobiorców, jako możliwy do spłaty w częściach, w terminach według uznania pożyczkobiorców. W § 3 umowy E. i B. P. (2) przenieśli w zamian za całkowite zwolnienie z długu wynikającego z zawartej w dniu 1 stycznia 2008 roku umowy pożyczki oraz w zamian za częściowe (w kwocie 618.000 zł) zwolnienie z długu wynikającego z zawartej w dniu 15 lipca 2008 roku umowy pożyczki, prawo własności przysługujące im na zasadach wspólności ustawowej w udziale (...) części w prawie własności zabudowanej działki gruntu oznaczonej w ewidencji numerem (...), o powierzchni 3.997 m², położonej przy ul. (...) w Ł., dla której Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi prowadzi księgę wieczystą (...). Prawo to nabyli na mocy umowy z 14 kwietnia 2008 roku. Działka (...) miała być podzielona między innymi na projektowaną działkę nr (...) zabudowaną jednorodzinny budynek mieszkalny przy ul. (...) i na działki przeznaczone pod drogi i części wspólne. Z tytułu prawa własności udziału (...) E. i B. P. (1) przysługiwało prawo wyłącznego korzystania z projektowanej działki nr (...) oraz prawo wyłącznego użytkowania posadowionego na niej budynku mieszkalnego. Na mocy umowy z dnia 14 kwietnia 2008 roku E. i B. P. (2) uzyskali roszczenie o nabycie za cenę 1.000 zł udziałów wynoszących po 1/9 części w prawie własności działek, które w przyszłości miały stanowić drogi dojazdowe i części przeznaczone do wspólnego użytkowania. Pozwana oświadczyła, że prawa i roszczenia o łącznej wartości 1,2 mln zł nabywa zwalniając tym samym E. i B. P. (1) z całego długu wynikającego z pożyczki zawartej w dniu 1 stycznia 2008 roku oraz w części z długu wynoszącego 618.000 zł wynikającego z pożyczki zawartej w dniu 15 lipca 2008 roku. W § 4 pozwana ustanowiła prawo pierwokupu nabytych przez nią praw i roszczeń na rzecz E. i B. P. (1) za ich zgodą. Wniosek o dokonanie zmian w księdze wieczystej (...) wpłynął do sądu w dniu 17 grudnia 2008 roku. W dniu 15 grudnia 2008 roku powódka złożyła do Sądu Okręgowego w Łodzi pozew o zasądzenie na jej rzecz od E. P. (2) kwoty 217.200 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 20 września 2008 roku do dnia zapłaty i kosztami procesu. Prawomocnym nakazem zapłaty wydanym w dniu 5 stycznia 2009 roku Sąd Okręgowy w Łodzi w sprawie sygn. akt I Nc 133/08 uwzględnił żądanie pozwu całości. Postanowieniem z dnia 20 lutego 2009 roku Sąd Okręgowy w Łodzi w sprawie I Co 26/09 nadał temu orzeczeniu klauzulę wykonalności także przeciwko małżonkowi dłużnika B. P. (1) z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku objętego wspólnością majątkową. Na podstawie tytułu wykonawczego uzyskanego w dniu 11 marca 2009 roku powódka wystąpiła do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Łodzi Widzewa A. R. o wszczęcie egzekucji przeciwko E. i B. P. (3) z trzech nieruchomości objętych księgami (...), (...) i (...). Komornik prowadził egzekucję w sprawie Km 183/09. (...) były obciążone hipotekami, ponadto egzekucje z nich prowadzili także inni wierzyciele. W latach 2009-2011 Komornik A. R. prowadził 20 postępowań egzekucyjnych przeciwko tym dłużnikom, co do łącznego zadłużenia około 6 mln zł. Z egzekucji dwóch nieruchomości (...) i (...) sporządzony został plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji, powódka uzyskała jedynie zwrot kosztów poniesionych w sprawie jako niezbędnych do prowadzenia egzekucji. W dniu 30 września 2011 roku komornik sporządził plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji nieruchomości objętej księgą (...), powódce miała przypaść kwota 6.122,09 zł w sprawie Km 183/09. Postanowieniem z dnia 19 marca 2009 roku Sąd Okręgowy w Łodzi w sprawie I Co 41/09 wydał powódce dalszy tytuł wykonawczy w celu prowadzenia egzekucji przeciwko dłużnikom z nieruchomości. Na podstawie tego tytułu Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Widzewa A. R. prowadził w sprawie Km 493/09 na wniosek powódki egzekucję z nieruchomości E. i B. P. (1), skuteczną co do kwoty

1.143,09 zł. w pozostałym zakresie była bezskuteczna. Postanowieniem z dnia 14 czerwca 2010 roku komornik umorzył postępowanie wobec stwierdzenia bezskuteczności egzekucji i zwrócił powódce tytuł wykonawczy. W dniu 30 lipca 2010 roku powódka złożyła wniosek do Komornika przy Sądzie Rejonowym w Skierniewicach P. P. (2) o wszczęcie egzekucji przeciwko E. P. (2) na podstawie zwróconego tytułu wykonawczego, który prowadził egzekucję w latach 2010-2011 w sprawie Km 1303/10, bezskuteczną. Komornik ustalił, że dłużniczka nie pracuje etatowo, nie pobiera zasiłków, ani świadczeń podlegających zajęciu, nie prowadzi działalności gospodarczej, nie jest właścicielką pojazdów mechanicznych. Egzekucja z rachunków bankowych i wierzytelności dłużniczki okazała się bezskuteczna. Dłużniczka złożyła wykaz majątku w grudniu 2010 roku przed Sądem Rejonowym dla Łodzi-Widzewa. Powódka uzyskała wiedzę od F. P. o zbyciu nieruchomości przy ul. (...), obecnie (...) na rzecz pozwanej. Prawomocnym postanowieniem z dnia 3 kwietnia 2009 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w sprawie I Ns 292/09 zniósł współwłasność nieruchomości położonej przy ul. (...), objętej księgą wieczystą (...). Pozwana otrzymała na własność bez obowiązku spłat na rzecz innych współwłaścicieli zabudowaną działkę numer (...) o powierzchni 983 m², położoną przy ul. (...). Do 24 lutego 2010 roku pozwana nie wносиła o odłączenie tej działki z dotychczasowej księgi wieczystej. W dniu 11 grudnia 2009 roku pozwana zawarła z E. G. i M. G. warunkową umowę sprzedaży, na mocy której za cenę 810.000 zł sprzedała im zabudowaną nieruchomość położoną w Ł. przy ul. (...) stanowiącej działkę numer (...) wraz z roszczeniem o zawarcie umowy sprzedaży udziałów w 1/9 części w prawie własności działek, które stanowiąc miały drogi. W dniu 24 lutego 2010 roku pozwana zawarła z nabywcami z umowy warunkowej umowę stanowiącą przeniesienia własności nieruchomości, obie strony wniosły o odłączenie działki (...) z dotychczasowej księgi i założenie nowej. Sąd Okręgowy ustalił stan faktyczny na podstawie nie budzących wątpliwości dokumentów prywatnych i urzędowych. Sąd Okręgowy dał wiarę zeznaniom powódki oraz świadków E. P. (2) i M. D. w zakresie mającym znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Sąd Okręgowy na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego uznał w pierwszej kolejności, że pozwana ma legitymację bierną, mimo że w dniu 24 lutego 2010 roku zbyła nieruchomość będącą przedmiotem umowy z 8 grudnia 2008 roku. Sąd Okręgowy podzielił w tej kwestii stanowisko Sądu Najwyższego zaprezentowane w uchwale z dnia 24 lutego 2011 roku, III CZP 132/10 (OSNC 2011, nr 10, poz. 112), w której Sąd Najwyższy uznał, że jest możliwe wystąpienie ze skargą pauliańską przeciwko osobie trzeciej także po rozporządzeniu przez nią uzyskaną korzyścią na rzecz innej osoby, przy czym bez znaczenia dla przyjęcia legitymacji biernej tej osoby pozostaje okoliczność, że do rozporządzenia korzyścią doszło przed doręczeniem jej pozwu. Odmienne stanowisko niezasadnie wiązałoby skargę pauliańską z przedmiotem, który dłużnik zbył, i w razie dalszego jego zbycia pozbawiłby ją całkowicie znaczenia prawnego. Sąd Okręgowy wskazał, stosownie do przepisu art. 527 § 1 k.c., na przesłanki warunkujące możliwość skorzystania przez wierzyciela z ochrony pauliańskiej: 1) istnienie godnego ochrony interesu wierzyciela w postaci wierzytelności, 2) dokonanie przez dłużnika czynności prawnej z osobą trzecią, 3) pokrzywdzenie wierzyciela wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika, 4) dokonanie przez dłużnika czynności ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, 5) uzyskanie wskutek tej czynności korzyści majątkowej przez osobę trzecią, 6) posiadanie przez osobę trzecią wiedzy o tym, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela lub możliwość uzyskania wiedzy o tym przez osobę trzecią przy zachowaniu należytej staranności. Według Sądu Okręgowego w okolicznościach niniejszej sprawy zaistniały wszystkie przesłanki do żądania przez powódkę uznania za bezskuteczną wobec niej umowy z dnia 8 grudnia 2008 roku.

Po pierwsze powódka wykazała istnienie przysługującej jej wymagalnej, wierzytelności pieniężnej, podlegającej ochronie na podstawie art. 527 § 1 k.c. Powódka udowodniła, że względem E. P. (2) przysługuje jej stwierdzona prawomocnym orzeczeniem sądu wierzytelność w kwocie 217.200 zł wraz z odsetkami ustawowymi od 20 września 2008 roku i kosztami postępowania. To orzeczenie to prawomocny nakaz zapłaty wydany przez Sąd Okręgowy w Łodzi w dniu 5 stycznia 2009 roku w sprawie I Nc 133/08.

Po drugie powódka udowodniła, że jej dłużniczka E. P. (2) dokonała czynności prawnej z osobą trzecią tj. z pozwaną. E. P. (2), będąca dłużnikiem powódki, wspólnie z mężem zawarli z pozwaną w dniu 8 grudnia 2008 roku umowę przeniesienia w trybie art. 453 k.c. prawa własności udziału w nieruchomości położonej w Ł. i na mocy tej umowy zbyli na rzecz pozwanej przysługujący im (na zasadach wspólności ustawowej) udział we współwłasności tej nieruchomości.

E. P. (2) była dłużniczką powódki co najmniej od 20 września 2008 roku tj. od daty wymagalności roszczenia powódki i zasądzenia odsetek za opóźnienie.

Po trzecie powódka wykazała zaistnienie pokrzywdzenia po swej stronie wskutek czynności prawnej dokonanej przez jej dłużniczkę (E. P. (2)). Według art. 527 § 2 k.c., czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności. Przed zawarciem umowy z 8 grudnia 2008 roku dłużniczka powódki była współwłaścicielką nieruchomości położonej w Ł. przy ul. (...) (obecnie (...)). Nieruchomość ta stanowiła tego rodzaju składnik jej majątku, do którego powódka mogła skierować egzekucję i uzyskać choć częściowe zaspokojenie swojej wierzytelności. Wartość prawa pozwanej do tej nieruchomości przekraczała wartość wierzytelności powódki. Na dzień 8 grudnia 2008 r. nieruchomość ta nie była obciążona prawami (poza prawem nieodpłatnej służebności gruntowej) ani roszczeniami, w szczególności hipotekami. Udział przysługujący dłużniczce i jej mężowi (wraz z prawem do wyłącznego korzystania z projektowanej działki nr (...) i znajdującego się na niej budynku oraz z roszczeniem o zawarcie umowy sprzedaży udziałów wynoszących po 1/9 w prawie własności działek, które miały stanowić drogi dojazdowe i części przeznaczone do wspólnego użytkowania) miał wartość 1,2 mln zł. Tytuł wykonawczy przeciwko dłużniczce i jej mężowi powódka uzyskała w pierwszym kwartale 2009 r. Na podstawie tego tytułu nie mogła już prowadzić egzekucji z nieruchomości dłużniczki, która została zbyta w dniu 8 grudnia 2008 r. Z prowadzonej egzekucji z innych składników majątku dłużniczki powódka uzyskała minimalne zaspokojenie - powódce przypadła kwota około 6.000 zł w ramach podziału sumy uzyskanej z egzekucji, a z egzekucji z ruchomości w części dotyczącej kwoty około 1.100 zł z tytułu przejęcia kilku ruchomości dłużniczki. Egzekucja wierzytelności wynikającej z nakazu zapłaty wydanego dnia 5 stycznia 2009 r. była więc bezskuteczna.

Po czwarte E. P. (2) (dłużniczka powódki) dokonała czynności w dniu 8 grudnia 2008 roku ze świadomością pokrzywdzenia powódki jako swego wierzyciela. Powódka od czerwca 2008 roku podejmowała działania w celu odzyskania swoich należności od E. P. (2). Zdaniem Sądu Okręgowego, E. P. (2) wiedząc, że powódka oraz inne osoby domagają się od niej zwrotu pieniędzy i mając na uwadze stan swojego majątku zdecydowała się zawrzeć sporną umowę z pozwaną. Powódka dowiedziała się o zawarciu umowy od F. P.. Dłużniczka zgodziła się na zawarcie tej umowy po naciskach M. D. i F. P. wiedząc, że zależy im na czasie i na tym, aby ubiec innych wierzycieli. Okoliczności związane z zawarciem umowy z 8 grudnia 2008 roku przemawiają za uznaniem, że E. P. (2) zawarła umowę ze świadomością pokrzywdzenia powódki, udaremniając w ten sposób możliwość skutecznego przeprowadzenia egzekucji przez powódkę.

Po piąte, wskutek czynności prawnej z dnia 8 grudnia 2008 roku osoba trzecia, to jest pozwana, uzyskała korzyść majątkową, co spowodowało taką zmianę w majątku dłużnika E. P. (2), która doprowadziła do pokrzywdzenia powódki jako wierzyciela. Nabyta przez pozwaną nieruchomość weszła w skład jej majątku. Sąd Okręgowy przytoczył pogląd Sądu Najwyższego z wyroku z 7 grudnia 1999 r., I CKN 287/98 (Lex nr 147235): „do przyjęcia, że osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, wystarczy wykazanie, że na podstawie czynności prawnej dłużnika nabyła ona rzecz lub prawo albo została zwolniona z obowiązku, co spowodowało zmianę w majątku dłużnika prowadzącą do pokrzywdzenia wierzycieli”.

Po szóste, zdaniem Sądu Okręgowego w okolicznościach sprawy należało przyjąć, że pozwana wiedziała, iż E. P. (2) działała ze świadomością pokrzywdzenia swych wierzycieli (w tym powódki), dokonując z pozwaną czynności prawnej w dniu 8 grudnia 2008 roku. Sąd nie dał wiary zeznaniom pozwanej, w tej części były sprzeczne z zeznaniami M. D. i E. P. (2). Nie były też wiarogodne w świetle zasad doświadczenia życiowego. Sąd stwierdził, iż nie sposób uznać, aby pozwana, jako prawnik i osoba, która przeznaczyła 2 mln zł na inwestowanie przez E. P. (2) nie wiedziała, dlaczego zawierana jest tak specyficzna umowa przenosząca własność nieruchomości, bez wcześniejszego wyczerpania postępowania sądowego, bez prowadzenia egzekucji. Na dzień 8 grudnia 2008 roku nie były wymagalne obie pożyczki udzielone E. P. (2) przez pozwaną. Wymagalna była jedynie pożyczka z 1 stycznia 2008 roku w wysokości 500.000 zł. Termin spłaty pożyczki z 15 sierpnia 2008 roku na kwotę 1,5 mln zł przypadał 15 lipca 2009 roku. W akcie notarialnym z 8 grudnia 2008 roku celowo zmieniono postanowienia umowy pożyczki z 15 lipca 2008 roku, tak aby w dniu 8 grudnia 2008 roku można było częściowo zwolnić E. P. (2) z długu wynikającego z tej umowy tj. w kwocie 618.000

zł. Taki zabieg potwierdzał zdaniem Sądu Okręgowego, że pozwanej zależało na tym, aby przejąć w całości składnik majątku E. P. (2) objęty sporną umową, zanim inni wierzyciele skierowaliby do niego egzekucję. Pozwana miała więc świadomość na dzień 8 grudnia 2008 roku, że są nimi wierzyciele E. P. (2), i że dokonuje spornej czynności z pokrzywdzeniem tych wierzycieli, aby nie mogli się zaspokoić z tej nieruchomości. Świadkowie przesłuchani w sprawie zgodnie i kategorycznie zeznali, że na dzień 8 grudnia 2008 roku pozwana wiedziała, iż E. P. (2) ma innych wierzycieli. Pozwana została poinformowana przez swojego syna o problemach z odzyskaniem pieniędzy od E. P. (2). Pozwana wiedziała, że jej syn wraz z inną osobą także zaangażował środki na inwestycję prowadzoną przez E. P. (2). Co najmniej przez kilka tygodni jej syn razem z M. D. prowadzili działania mające na celu odzyskanie środków przekazanych E. P. (2). Sąd Okręgowy uznał, że skoro M. D. współpracował z synem pozwanej przy wielu projektach, spotykał się z pozwaną, był czynnie zaangażowany w odzyskanie pieniędzy od E. P. (2), jest zatem wiarygodne i zgodne z zasadami doświadczenia życiowego, że informował pozwaną o sytuacji związanej z odzyskaniem pieniędzy od E. P. (2), w tym o wielu wierzycielach E. P. (2). M. D. wyrażał absolutną pewność, że pozwana wiedziała, iż są inni wierzyciele E. P. (2). Zeznania M. D. potwierdzały zeznania E. P. (2), która zaznaczyła, że na spotkaniu u notariusza pozwana była zorientowana co do przyczyn zawarcia umowy, że wiedziała, iż jest więcej osób, które przekazały E. P. (2) pieniądze na inwestycje. Ponadto pozwana zeznała, że przed zawarciem spornej umowy syn powiedział jej, że nieruchomość, która miała być przedmiotem umowy, to jedyny majątek E. P. (2) oraz, że to jest rzecz, z której można się choć częściowo zaspokoić. Pozwana wiedziała więc, że są problemy z odzyskaniem pieniędzy od E. P. (2) i że nie ma ona wystarczającego majątku, z którego można się zaspokoić. W takiej sytuacji przyjąć trzeba, że pozwana wiedziała, iż E. P. (2), dokonując przeniesienia na nią w dniu 8 grudnia 2008 roku własności nieruchomości, działała ze świadomością pokrzywdzenia swych wierzycieli. Nawet jeśli uznać, że pozwana nie wiedziała, iż E. P. (2) działała ze świadomością pokrzywdzenia powódki, to w świetle okoliczności sprawy mogła uzyskać o tym wiedzę przy zachowaniu należytej staranności. Chociażby na spotkaniu u notariusza, po zapoznaniu się z tego rodzaju specyficzną umową, jaka miała być zawarta, pozwana działając z należyłą starannością, mogła uzyskać wiedzę o tym, że E. P. (2), godząc się na zawarcie tej umowy, działa ze świadomością pokrzywdzenia swych wierzycieli.

O kosztach Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c.

Od wyroku Sądu Okręgowego pozwana wniosła apelację zaskarżonemu wyrokowi zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest:

a) art. 453 Kodeksu cywilnego, poprzez jego niezastosowanie w ustalonym stanie faktycznym i pominięcie okoliczności, iż zawarta w dniu 8 grudnia 2008 r. przed notariuszem J. G. w formie aktu notarialnego umowa przeniesienia prawa własności udziału wynoszącego 983/3997 części w nieruchomości położonej w Ł. przy ul. (...), stanowiło formę świadczenia datio in solutum, tj. miało na celu zwolnienia się E. P. (2) ze zobowiązania z tytułu udzielonej umowy pożyczki;

b) art. 527 § 1 i § 2 Kodeksu cywilnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, iż na gruncie niniejszej sprawy zostały spełnione wszystkie przesłanki warunkujące skuteczność udzielenia ochrony pauliańskiej, podczas gdy okoliczności sprawy wskazują, iż:

i - pozwana nie posiada legitymacji procesowej biernej warunkującej skuteczność wytoczonego wobec niej powództwa o uznanie czynności prawnej zawartej w dniu 8 grudnia 2008 r. za bezskuteczną;

ii - nie zostały spełnione podstawowe przesłanki określone w przytoczonym artykule, dopuszczające możliwość uznania w stosunku do powódki umowy przeniesienia prawa własności udziału wynoszącego 983/3997 części w nieruchomości położonej w Ł. przy ul. (...) za bezskuteczną;

2. naruszenie przepisów postępowania, w stopniu mającym istotny wpływ na wynik sprawy, to jest art. 233 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego poprzez brak wszechstronnego rozpoznania zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i wyciągnięcie wniosków z niego nie wynikających, to jest:

i -bezpodstawne przyjęcie, iż powódka wykazała zaistnienie pokrzywdzenia po swej stronie wskutek czynności prawnej dokonanej przez jej dłużniczkę (E. P. (2)), podczas gdy ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż E. P. (2) zawierając umowę przeniesienia prawa własności nieruchomości na rzecz pozwanej miała na celu zwolnienie się z długu wynikającego z udzielonej pożyczki jak również zamiar spłaty pozostałych wierzytelności, których termin wymagalności nastąpił w późniejszym czasie;

ii -bezpodstawne przyjęcie, iż na gruncie rozpoznawanej sprawy zostało udowodnione, że umowa z 8 grudnia 2008 r. zawarta między dłużniczką a pozwaną została dokonana z pokrzywdzeniem powódki, ponieważ w jej wyniku dłużniczka stała się niewypłacalna, podczas gdy zawarta umowa przeniesienia własności nieruchomości stanowiła zaspokojenie roszczeń wymagalnych przed dniem wymagalności wierzytelności przysługującej powódce;

(...)bezpodstawne przyjęcie, iż z ustalonego stanu faktycznego wynika, że E. P. (2) (dłużniczka powódki) dokonała czynności w dniu 8 grudnia 2008 r. ze świadomością pokrzywdzenia powódki (swego wierzyciela), podczas gdy ze zgromadzonego materiału dowodowego wynika, iż wskazana podejmowała działania zmierzające do spłaty pożyczki;

iv -bezpodstawne przyjęcie, iż wskutek czynności prawnej z dnia 8 grudnia 2008 r. osoba trzecia, to jest pozwana, uzyskała korzyść majątkową, podczas gdy ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż pozwana poprzez nabycie prawa własności nieruchomości wygzekwowała przysługującą jej wierzytelność;

v -bezpodstawne przyjęcie, iż w okolicznościach niniejszej sprawy należało przyjąć, że pozwana wiedziała, iż E. P. (2) działała ze świadomością pokrzywdzenia swych wierzycieli (w tym powódki), dokonując czynności prawnej w dniu 8 grudnia 2008 r., podczas gdy ze zgromadzonego materiału dowodowego, wynika iż pozwana nie miała wiedzy o istnieniu innych wierzycieli E. P. (2) jak również wysokości innych wierzytelności;

Wskazując na te zarzuty w związku z dyspozycją art. 368 § 1 pkt 5) Kodeksu postępowania cywilnego wnosila o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa, a także zasądzenie kosztów procesu za obie instancje.

Powódka w odpowiedzi na apelację wnosila o oddalenie apelacji i zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja pozwanej nie jest zasadna. Sąd I instancji w sposób prawidłowy zgromadził w sprawie materiał dowodowy, a następnie w sposób niewadliwy dokonał jego oceny. W konsekwencji ustalił stan faktyczny, odpowiadający treści zebranych dowodów. Ustalenia Sądu Okręgowego Sąd Apelacyjny przyjął za własne. W sytuacji bowiem, gdy sąd odwoławczy orzeka na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu w pierwszej instancji nie musi powtarzać dokonanych ustaleń, gdyż wystarczy stwierdzenie, że przyjmuje je za własne (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 1935 r., C III 680/34. Zb. Urz. 1936, poz. 379, z dnia 14 lutego 1938 r., C II 21172/37 Przegląd Sądowy 1938, poz. 380 i z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, Nr 4, poz. 83). Sąd Apelacyjny w pełni podzielił, aprobując również ocenę prawną tychże ustaleń, zaprezentowaną przez Sąd pierwszej instancji w motywach zaskarżonego wyroku.

Nie zasługiwały na uwzględnienie zarzuty odnoszące się tak do naruszenia wskazanych w apelacji norm prawa materialnego, jak i norm prawa procesowego.

Nie można zgodzić się z zarzutem apelacji, że Sąd Okręgowy dopuścił się naruszenia przepisu art. 453 k.c.. Sąd Okręgowy trafnie stwierdził, że bez znaczenia dla zasadności uznania za bezskuteczną w stosunku do powódki czynności prawnej dokonanej przez pozwaną z dłużniczką i jej mężem jest okoliczność, że zaskarżona czynność została dokonana na podstawie przepisu art. 453 k.c. tj. jako datio in solutum. Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 12 grudnia 2001 roku III CKN 496/00, publ. LEX nr 53130 i z dnia 23 lipca 2003 roku II CKN 299/01, publ. LEX nr 121702 nie miał wątpliwości, że żądanie uznania czynności prawnej za bezskuteczną może także dotyczyć czynności prawnej dokonanej pomiędzy dłużnikiem, a osobą trzecią, na mocy której dłużnik zamiast spełnienia wobec osoby trzeciej

świadczenia w sposób odpowiadający treści zobowiązania spełnia inne świadczenie, w szczególności gdy przenosi na osobę trzecią własność rzeczy lub prawa zamiast zapłaty sumy pieniężnej. Sąd Najwyższy podkreślił, że „czynność prawna dłużnika będąca wykonaniem zobowiązania nie jest objęta zakresem skargi pauliańskiej, nie ma zatem co do zasady podstaw do zaskarżenia takiej czynności dokonanej przed dłużnika z jednym tylko z wierzycieli, dłużnik bowiem ma obowiązek spełnić świadczenie, a w razie wielości wierzycieli ma prawo dokonać swobodnego wyboru wierzyciela, którego spłaci i z tego tytułu nie można czynić mu zarzutu, że pokrzywdził pozostałych. W niektórych jednak sytuacjach należy uznać, że spełnienie świadczenia i zaspokojenie tylko jednego z wierzycieli odpowiada przesłankom z art. 527 k.c. Ma to miejsce m.in. wtedy, gdy dłużnik, zamiast spełnienia świadczenia w sposób odpowiadający treści zobowiązania, spełnia inne świadczenie, w szczególności gdy przenosi na wierzyciela własność rzeczy lub prawa zamiast zapłaty sumy pieniężnej, w takim bowiem wypadku pozbawia pozostałych wierzycieli możliwości zaspokojenia się ze składnika majątkowego, który byłby dla nich dostępny, gdyby nie takie zaspokojenie jednego z wierzycieli, co stanowi niewątpliwie jego uprzywilejowanie kosztem pozostałych”. W wyroku z dnia 23 listopada 2005 roku, II CK 225/05, publ. LEX nr 369449 Sąd Najwyższy podkreślił, że „pogląd, według którego skarga pauliańska nie może mieć zastosowania do czynności dłużnika polegającej na spełnieniu świadczenia wobec wierzyciela, nawet gdyby czynność ta prowadziła do pokrzywdzenia pozostałych wierzycieli, dotyczy tylko takiej spłaty długu, która ściśle odpowiada zobowiązaniu zarówno pod względem rodzaju świadczenia, jak i sposobu oraz terminu spłaty. Jeżeli natomiast dłużnik na podstawie porozumienia z wierzycielem zaspokaja go w inny sposób niż przewidziany w pierwotnej umowie, nie ma przeszkód do objęcia takiej czynności skargą pauliańską. Jeżeli zatem dłużnik, nie dysponując gotówką umożliwiającą spłatę zobowiązania pieniężnego, zawiera z wierzycielem umowę cesji swoich wierzytelności, która prowadzi do wygaśnięcia zobowiązania, to nie następuje zwykle spełnienie świadczenia. Jest to zmiana pierwotnego świadczenia, która - jeżeli usuwa z majątku dłużnika aktywa w postaci jego wierzytelności i uniemożliwia innym wierzycielom zaspokojenie się z nich - może być przedmiotem skargi przewidzianej w art. 527 § 1 k.c. Dłużnik ma wprawdzie prawo wyboru wierzyciela, którego chce spłacić, dlatego wybór jednego z wierzycieli i spłacenie jego wierzytelności nie mogą być przedmiotem zarzutu z art. 527 § 1 k.c., w niektórych jednak sytuacjach przepis ten będzie miał zastosowanie, np. wtedy, gdy dłużnik dokonał wyboru wierzyciela w sposób arbitralny, prowadzący do uprzywilejowania go kosztem pozostałych, w okolicznościach, które wskazują na rychłą możliwość ogłoszenia upadłości i wyprowadzenie z majątku dłużnika istotnych składników, co może prowadzić do niemożności zaspokojenia się wierzycieli z przyszłej masy upadłości. Stanowisko wyrażone w powołanych orzeczeniach zostało następnie zaaprobowane przez Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 5 lipca 2007 roku, II CSK 118/07, publ. LEX nr 496379 oraz z dnia 22 października 2011 roku, IV CSK 39/11, publ. LEX nr 1102265, OSNC-ZD 2012/4/90.

W wyroku z dnia 13 kwietnia 2012 roku w sprawie III CSK 214/11, publ. OSNC 2012/11/134, Biul.SN 2012/7/11, Sąd Najwyższy doszedł do wniosku, że „należy dopuścić wyjątki od wyrażonej w dotychczasowym orzecznictwie zasady, iż spełnienie świadczenia nie może być przedmiotem skargi pauliańskiej tylko wtedy, gdy ściśle odpowiada treści zobowiązania. Za wyjątek taki może być uznana czynność prawna *datio in solutum*, na podstawie której dłużnik, zamiast wykonania zobowiązania zgodnie z jego treścią, spełnił - prowadzące do wygaśnięcia tego zobowiązania z zaspokojeniem wierzyciela - świadczenie tego samego rodzaju będące równowartością świadczenia pierwotnego”. Zaskarżona czynność prawna – umowa przeniesienia prawa własności udziału wynoszącego 983/3997 części w nieruchomości położonej w Ł. stanowiła formę *datio in solutum*, na podstawie której E. P. (2) zamiast wykonania zobowiązania spłaty pożyczki udzielonej jej przez pozwaną spełniła prowadzące do wygaśnięcia tego zobowiązania z zaspokojeniem pozwanej w całości co do wymagalnej wierzytelności **świadczenie innego rodzaju** będące równowartością świadczenia pierwotnego. Co do drugiej wierzytelności strony skarżonej czynności prawnej zmieniły termin jej wymagalności po to by zaspokojenie wierzyciela z majątku dłużnika było możliwe. E. P. (2) nie dysponowała gotówką umożliwiającą jej spłatę zobowiązania pieniężnego i zawarła z pozwaną jako wierzycielem umowę sprzedaży udziału we współwłasności nieruchomości, co doprowadziło do wygaśnięcia jej zobowiązania. Nie nastąpiło zwykle spełnienie świadczenia. Była to zmiana pierwotnego świadczenia, która usuwając z majątku dłużnika E. P. (2) aktywa w postaci jej udziału we współwłasności w nieruchomości uniemożliwiła innym wierzycielom zaspokojenie się z nich. Jak słusznie uznał Sąd Okręgowy ta czynność może być przedmiotem skargi przewidzianej w art. 527 § 1 k.c.. Nie dotyczy

bowiem takiej spłaty długu, która ściśle odpowiada zobowiązaniu zarówno pod względem rodzaju świadczenia, jak i sposobu oraz terminu spłaty.

Bezzasadny jest zarzut apelacji co do niewłaściwego zastosowania art. 527 § 1 i § 2 k.c.. Słusznie Sąd Okręgowy przyjął, że przeniesienie przed wytoczeniem powództwa przez pozwaną na osobę czwartą praw majątkowych nabytych od dłużniczki w drodze zaskarżonej czynności, nie pozbawia pozwanej legitymacji biernej w niniejszym postępowaniu.

Biernej legitymacji procesowej w sprawach o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli, wskutek której osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, oraz czynności prawnej osoby trzeciej rozporządzającej uzyskaną od dłużnika korzyścią, dotyczy art. 531 k.c. Stosownie do § 1 tego przepisu uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli następuje w drodze powództwa przeciwko osobie trzeciej, która wskutek tej czynności uzyskała korzyść majątkową. Biernie legitymowana w sprawie o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli jest więc osoba trzecia, która uzyskała korzyść majątkową na podstawie tej czynności - i tylko ta osoba. Przyznanie w art. 531 § 1 k.c. biernej legitymacji procesowej samej tylko osobie trzeciej stanowi wyjątek od zasady, że w charakterze stron procesu w sprawie o ukształtowanie powinny uczestniczyć wszystkie osoby, których sytuacja prawna ma być ukształtowana przez wyrok sądu - uzasadniony tym, że wyrok pauliański ze względu na jego skutek przewidziany w art. 532 k.c. dotyka w głównej mierze sfery prawnej osoby trzeciej uzyskującej korzyść majątkową wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli. Powódka nie mogła wystąpić przeciwko osobie, na rzecz której rozporządzenie uzyskana korzyścią przez pozwaną nastąpiło, gdyż według art. 531 § 2 k.c., w wypadku, gdy osoba trzecia rozporządziła uzyskaną korzyścią, wierzyciel może wystąpić bezpośrednio przeciwko osobie, na której rzecz rozporządzenie nastąpiło, jeżeli osoba ta wiedziała o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną albo, jeżeli rozporządzenie było nieodpłatne. Jest oczywistym, że rozporządzenie nie było nieodpłatne, a art. 531 § 2 k.c. uzależnia uwzględnienie powództwa pauliańskiego zaskarżającego czynność prawną, którą osoba trzecia rozporządziła korzyścią uzyskaną od dłużnika na rzecz kolejnej osoby, od tego, aby ta osoba wiedziała o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną. Chodzi tu o wiedzę rzeczywistą. Sama więc możliwość dowiedzenia się przy dołożeniu należytej staranności nie wystarcza (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2002 r., V CKN 1446/00) - o wynikających z art. 527 § 1 k.c. przesłankach ubezskuteczenia czynności dłużnika (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 2010 r., II CSK 545/09). Sąd Okręgowy powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2011 roku, III CZP 132/10, publ. OSNC 2011/10/112, LEX nr 707476, Biul.SN 2011/2/8, M.Prawn. 2011/21/1160-1162: „W sprawie o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela, osoba trzecia, która wskutek tej czynności uzyskała korzyść majątkową, zachowuje legitymację bierną także wtedy, gdy przed doręczeniem pozwu rozporządziła uzyskaną korzyścią na rzecz innej osoby”. Uzupełniając tylko nieznacznie argumentację Sądu Okręgowego należy odwołać się do innych poglądów Sądu Najwyższego, który jak choćby w uzasadnieniu wyroku z dnia 30 września 2004 r., IV CK 30/04, publ. LEX nr 188480 stwierdził, że „odmienny pogląd niezasadnie wiązałby skargę pauliańską z przedmiotem, który dłużnik zbył, i w razie dalszego jego zbycia pozbawiłby ją całkowicie znaczenia prawnego”. Jeżeli zatem (tak jak w niniejszej sprawie) osoba trzecia wyzbyła się odpłatnie, na rzecz nabywcy działającego w dobrej wierze, przedmiotu uzyskanego od dłużnika z pokrzywdzeniem wierzyciela, wierzyciel może domagać się w procesie przeciwko tej osobie uznania czynności prawnej zdziałanej przez nią z dłużnikiem za bezskuteczną w odniesieniu do przysługującej mu wierzytelności. Może także zgłosić, mające źródło w skardze pauliańskiej, zaś podstawę w przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu, żądanie zwrotu wartości korzyści utraconej przez osobę trzecią, a uzyskanej kosztem wierzyciela, w granicach, w jakich zaspokoiłby się z rzeczy, zgodnie z art. 532 k.c. W uzasadnieniu wyroku z dnia 3 lutego 2005 r., II CK 412/04, publ. LEX nr 359437 Sąd Najwyższy przyjął, że osoba trzecia, która pozbyła się przedmiotu czynności prawnej dokonanej z dłużnikiem, nie przestaje być odpowiedzialna wobec wierzyciela za to, że nie mógł zaspokoić się z majątku dłużnika. Odpowiedzialność ta może wyrażać się także w formie zapłaty przez osobę trzecią odpowiedniej kwoty, która może być przedmiotem dochodzenia na podstawie art. 415 lub 409 k.c. Wierzyciel może zatem poszukiwać ochrony przed niewypłacalnością dłużnika przez bezpośrednie żądanie zasądzenia od osoby trzeciej sumy, jaką by pozyskał w wyniku egzekucji prowadzonej z majątku dłużnika. Warunkiem sine qua non jest uprzednie uzyskanie przez wierzyciela prawomocnego wyroku, w którym

czynność prawna osoby trzeciej z dłużnikiem zostanie uznana wobec niego za bezskuteczną. Wyrok taki ma charakter konstytutywny i nie może go zastąpić ustalenie bezskuteczności w sprawie przeciwko osobie trzeciej o zapłatę.

Wbrew zarzutom apelacji spełnione zostały wszystkie przesłanki określone w art. 527 § 1 i § 2 k.c. dopuszczające uznanie w stosunku do powódki za bezskuteczną umowy zawartej przez pozwaną z dłużniczką w dniu 8 grudnia 2008 roku. Wierzytelność powódki wobec dłużniczki E. P. (2) co do wysokości stwierdza tytuł egzekucyjny z dnia 5 stycznia 2009 roku w sprawie I Nc 133/08, któremu sąd nadał klauzulę wykonalności. Nakaz zapłaty stosownie do art. 365 § 1 k.p.c. wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Sąd Okręgowy zasadnie przyjął, że wierzytelność powódki nie została zaspokojona ani w całości, ani nawet w części. Sąd Okręgowy wskazał przyczyny dla których nie dał wiary zeznaniom dłużniczki E. P. (2). Jest niezgodne z zasadami logicznego rozumowania założenie, że dłużniczka dokonywała spłaty zadłużenia bezpośrednio powódce i nie powołała się na spełnienie świadczenia w postępowaniu rozpoznawczym przeciwko niej. W interesie dłużniczki było zgłoszenie tego zarzutu, a zaniechanie takich czynności obniża wiarygodność złożonych przez świadka w tej części zeznań.

Sąd Okręgowy zasadnie przyjął, że powódka udowodniła, iż skutek dokonania zaskarżonej czynności z pozwaną E. P. (2) stała się niewypłacalna, a zatem że omawiana czynność była zdziałana z pokrzywdzeniem powódki – wierzyciela E. P. (2). Prowadzona na wniosek powódki egzekucja z majątku dłużniczki okazała się bezskuteczna. Komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Widzewa A. R. umorzył postępowanie egzekucyjne wobec braku majątku dłużniczki wystarczającego do zaspokojenia wierzycielki. Egzekucja prowadzona z ruchomości dłużniczki przez Komornika przy Sądzie Rejonowym w Skierniewicach P. P. (2) również została umorzona z braku majątku dłużniczki. Z zeznań świadków E. P. (2) i M. D. wynikało, że już w końcu 2008 roku było oczywistym, że udział dłużniczki w nieruchomości położonej w Ł. przy ul. (...) (obecnie (...)) jest jedynym składnikiem jej majątku, z którego można się było zaspokoić. Dłużniczka była właścicielką trzech innych nieruchomości, które były w całości obciążone zabezpieczeniem na rzecz innych wierzycieli i z egzekucji z tych nieruchomości powódka uzyskała ledwie kwotę ok. 6.000 zł. Związek przyczynowy pomiędzy dokonaniem zaskarżonej czynności z pozwaną, a niewypłacalnością dłużniczki jest taki, jak ustalił Sąd Okręgowy. Udział we współwłasności nieruchomości położonej przy ul. (...) w Ł. stanowił jedyny składnik majątku dłużniczki, z którego ze względu na wartość prawa możliwe było choćby częściowe zaspokojenie powódki. Wyzbycie się przez dłużniczkę tego majątku doprowadziło do całkowitej jej niewypłacalności, gdyby bowiem ten składnik majątku pozostał przy dłużniczce możliwe byłoby prowadzenie z niego egzekucji na rzecz powódki. Powódka nie mogła prowadzić egzekucji z udziału dłużniczki przed jego zbyciem na rzecz pozwanej, gdyż uzyskała tytuł egzekucyjny 5 stycznia 2009 roku, a dłużniczka zbyła na rzecz pozwanej udział w nieruchomości 8 grudnia 2008 roku. Pokrzywdzenie powódki jak słusznie podkreślił Sąd Okręgowy, polegało na niemożliwości zaspokojenia się z majątku dłużniczki, pomimo uzyskania możliwości prowadzenia egzekucji po nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności. Ta możliwość zaspokojenia istniałaby, gdyby nie doszło do zaskarżonej czynności. Zasadnie przyjął Sąd I instancji, że skutek zawarcia umowy z dłużniczką w dniu 8 grudnia 2008 roku pozwana uzyskała korzyść majątkową. W skład majątku pozwanej weszło prawo majątkowe o wartości 1,2 mln zł, które uprzednio należało do dłużniczki i jej męża. Pozwana uzyskała korzyść majątkową kosztem innych wierzycieli, którzy nie mogli się zaspokoić. Dla istnienia korzyści po stronie pozwanej nie ma znaczenia fakt, że pozwana sama była wierzycielką dłużniczki, ani to, że dłużniczka w zamian za przeniesienie na pozwaną należnych jej praw majątkowych do nieruchomości uzyskała zwolnienie z długu. W doktrynie i judykaturze przyjmuje się, że „nie każda będąca przedmiotem skargi pauliańskiej czynność prawna powodująca zmniejszenie majątku dłużnika może być uznana za krzywdzącą wierzycieli. Nie będzie ona miała takiego charakteru, jeżeli dłużnik w zamian za swoje świadczenie uzyskał ekwiwalent, który znajduje się w jego majątku lub został wykorzystany do zaspokojenia wierzycieli” – tak wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 grudnia 1999 roku, I CKN 287/98, publ. LEX nr 147235, z dnia 5 marca 2008 roku, V CSK 471/07, publ. LEX nr 393871, z dnia 9 kwietnia 2010 roku, III CSK 273/09, publ. LEX nr 602265 i z dnia 20 października 2011 roku, IV CSK 39/11, publ. LEX nr 1102265. Ekwiwalent uzyskany przez E. P. (2) wskutek zawarcia z pozwaną zaskarżonej czynności tj. zwolnienie z długu, nie jest świadczeniem, z którego inni wierzyciele mogą się zaspokoić. Podsumowując, w pełni uprawnionym było stwierdzenie przez Sąd Okręgowy, iż powódka nie może zaspokoić swoich roszczeń, gdyż dłużniczka wyzbyła się

jedynego składnika swojego majątku na rzecz pozwanej, w posiadaniu dłużniczki nie pozostaje ekwiwalent czynności dokonanej z pozwaną, z którego powódka mogłaby egzekwować swoją wierzytelność.

Sąd Okręgowy w oparciu o zeznania dłużniczki prawidłowo ustalił, że dłużniczka działała ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, w tym powódki. E. P. (2) wiedziała ilu ma wierzycieli, znała ich działania podejmowane od czerwca 2008 roku zmierzające do wyegzekwowania przysługujących im należności, wiedziała też że nie ma innego majątku, z którego wierzyciele mogliby się zaspokoić. Bez znaczenia dla świadomości dłużniczki działania z pokrzywdzeniem wierzycieli było zastrzeżenie w umowie z dnia 8 grudnia 2008 roku prawa pierwokupu na rzecz dłużniczki i jej męża, z którego ewidentnie nie zamierzali skorzystać i nie skorzystali. Nie ma racji pozwana zarzucając rozumowaniu Sądu I instancji błędy. Skoro dłużniczka i jej mąż byli przekonani o wykupieniu obligacji Skarbu Państwa na znaczną kwotę w październiku 2009 roku, to nie było potrzeby zmiany umowy pożyczki z 15 lipca 2008 roku. W dacie podjęcia zaskarżonej czynności dłużniczka nie dysponowała żadnym majątkiem, z którego mogliby zaspokoić się inni poza pozwaną wierzyciele i wiedziała o tym.

Nie ma racji pozwana zarzucając Sądowi Okręgowemu wadliwe ustalenie, że pozwana wiedziała, iż dłużniczka działała ze świadomością pokrzywdzenia innych wierzycieli.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego zarzuty pozwanej w tym zakresie stanowią polemikę ze stanowiskiem przyjętym przez Sąd Okręgowy. Treść zarzutów i ich rozwinięcie w uzasadnieniu apelacji świadczą jedynie o przekonaniu strony o innej niż przyjął Sąd doniosłości dowodów i ich odmiennej ocenie niż ocena Sądu. Sąd Okręgowy oparł się na zeznaniach świadków E. P. (2) i M. D., którzy jednoznacznie zeznali, że pozwana była doskonale zorientowana w sytuacji majątkowej E. P. (2), miała wiedzę o zadłużeniu wobec wielu wierzycieli, wiedziała jaki był cel zawarcia umowy 8 grudnia 2008 roku i że wyzbywając się udziału we współwłasności nieruchomości dłużniczka działa ze świadomością niemożliwości zaspokojenia innych wierzycieli, a więc ze świadomością ich pokrzywdzenia.

Wbrew wywodom apelacji, Sąd Okręgowy prawidłowo, zgodnie z dyrektywami art. 233 § 1 k.p.c. ocenił wyniki postępowania dowodowego, nie naruszając reguł swobodnej oceny dowodów, ani też zasad logiki i doświadczenia życiowego.

Nie znajduje oparcia w prawidłowych ustaleniach Sądu Okręgowego zarzut apelacji, że pozwana dokonując zaskarżonej czynności działała w celu zaspokojenia wierzytelności przysługujących jej wobec dłużniczki, które były wymagalne wcześniej niż wierzytelność powódki wobec dłużniczki. W dniu 8 grudnia 2008 roku tj. w dacie zawarcia przez pozwaną z dłużniczką umowy przeniesienia udziału w prawie własności nieruchomości wymagalna była tylko wierzytelność pozwanej wobec dłużniczki z tytułu umowy pożyczki zawartej w dniu 1 stycznia 2008 roku. Termin wymagalności przypadał na dzień 1 kwietnia 2008 roku. Wierzytelność pozwanej z tytułu umowy pożyczki z dnia 15 lipca 2008 roku była wymagalna dopiero z dniem 15 lipca 2009 roku. Dłużniczka została zwolniona z długu wymagalnego w dniu 1 kwietnia 2008 roku, jak i częściowo z długu z umowy z dnia 15 lipca 2008 roku, który w dniu 8 grudnia 2008 roku nie był jeszcze wymagalny. Natomiast wierzytelność powódki była wymagalna od dnia 20 września 2008 roku. Tak więc pozwana nie uzyskała zaspokojenia wierzytelności, które były wymagane wcześniej niż wierzytelność powódki.

Nie znajdując podstaw do uwzględnienia apelacji pozwanej Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł o jej oddaleniu.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c., zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy.

Na koszty zasądzone na rzecz powódki składa się wynagrodzenie profesjonalnego pełnomocnika reprezentującego powódkę w wysokości odpowiadającej stawce minimalnej określonej w § 12 ust. 1 pkt 2 i § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz

ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jedn. Dz. U. z 2013 roku poz. 490).